

ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ

ΠΛΑΤΩΝ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟΝ
ΚΑΙ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΝ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΚΑΤΑ ΜΗΝΑ

ΤΟΜΟΣ Δ΄. - ΤΕΥΧΟΣ Α΄ ΚΑΙ Β΄.

ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ ΚΑΙ ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 1881

Ότε δεσφ. περί τούδε δε διασείρου εὐχρηστοί
βουλαίοντες ἢ περί παιδείας καὶ αὐτοῦ καὶ
τῶν αὐτοῦ εὐχρίων. (Πλάτ. Θεάγος.)

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ Χ. Ν. ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΩΣ

1881

Ε.Υ.Δ της Κ.τ.Π
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2008

ΠΛΑΤΩΝ

ΕΤΟΣ Δ' ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ ΚΑΙ ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 1932 ΤΕΥΧ. Γ' ΚΑΙ Δ'

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΠΑΡΑ ΤΟΙΣ ΑΡΧΑΙΟΙΣ ΕΛΛΗΣΙΝ ΑΓΩΓΗΣ.

(Συνέχ. τδ. εις α' και β' τεύχ. σελ. 44).

Ε'. Ἀθηναϊκὴ ἀγωγή.

Οἱ Ἀθηναῖοι, εἰς τὴν ἰωνικὴν φυλὴν ἀνήκοντες, ἔδωκαν εὐγενέστερον τύπον εἰς τὰς ἀρχὰς αὐτῆς, τὰς ἰσχυρούσας ἐν τε τῷ βίῳ καθόλου καὶ ἰδίᾳ ἐν τῇ τῶν παιδῶν ἀγωγῇ. Οὗτοι διετήρησαν μὲν τὴν δημιουργικὴν καὶ ἀπολαυστικὴν τῆς φυλῆς αὐτῶν εὐκίνησίαν καὶ ἐπιδεξιότητα, περιορίζον ἕμως αὐτὴν ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς ἠθικῆς· συνενοῦντες δὲ μετὰ τῆς μουσικῆς μορφώσεως ἠθικὴν καὶ γυμναστικὴν ἀρετὴν, ἐπραγμάτουσαν πληρέστατα τὸ ἰδανικὸν τῆς καλοκάγαθίας, πρὸς ὃ ἐσπευδεν ἅπαν τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος· τούτου ἕνεκα δικαίως δύναται τις τοὺς μὲν Ἀθηναίους νὰ θεωρήσῃ ὡς τελειωτὰς τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ, τὰς δὲ Ἀθήνας ὡς τὸ παιδευτήριον ἀπάσης τῆς Ἑλλάδος.¹

Σόλων ὁ τῶν Ἀθηναίων νομοθέτης, ἀκμάσας τρεῖς ἑκατονταετηρίδας μετὰ τὸν τῆς Σπάρτης νομοθέτην Λυκούργον, ἐθεώρησε τὴν τῶν παιδῶν ἀγωγὴν ὡς τὸ σπουδαιότερον μέσον τῆς τοῦ λαοῦ μορφώσεως· ἢ δ' ὑπ' αὐτοῦ εἰσαχθεῖσα παιδεία ἐνέπνεεν εἰς ἕκαστον πολίτην τὴν ἰδέαν ὅτι ἀνήκεν ὡς ἐλεύθερον μέλος εἰς τὸ πολιτικὸν σῶμα. Ὁ Σόλων, ποιητὴς ὢν

¹ Θεοκ. 2, 44. Διοδ. 13, 27.

καὶ φύσει φιλόδημος κατ' Ἀριστοφάνην,¹ προσήρμοσε μὲν τὴν παιδείαν πρὸς τὰς τοῦ δήμου ἀνάγκας, καθυπέβαλε δὲ αὐτὴν ὑπὸ τὴν τοῦ νόμου ἐποπτείαν. Τὴν παιδείαν ταύτην δὲν περιώρισεν ὁ Σόλων ἐντὸς τάξεων, ὡς ἔπραξεν ὁ ἀριστοκρατικὸς Λυκούργος, ἀλλὰ κατέστησε κοινὸν κτῆμα πάντων τῶν πολιτῶν· διεζήγε δὲ ταύτην οὐχὶ ἡ πολιτεία, ὡς ἐν Σπάρτῃ, ἀλλ' αὐτὴ ἡ οἰκογένεια ὑπὸ τὴν γενικὴν τοῦ νόμου ἐπίβλεψιν. Ποικίλη τις πνευματικὴ καὶ σωματικὴ τοῦ ἀτόμου ἀνάπτυξις, ἐπωφελεῖς τῇ πολιτεία, ἦτο τὸ ἀντικείμενον τῆς Ἀθηναϊκῆς ἀγωγῆς. Ἡ ἀγωγή αὕτη ἐσκόπεε πρῶτον μὲν ὅπως καταστήσῃ τοὺς Ἀθηναίους ἐν καιρῷ μὲν πολέμου λαὸν πολεμικόν, ἐν καιρῷ δ' εἰρήνης λαὸν ἐμπορικόν, τεχνικόν καὶ ἐπιστημονικόν· δεύτερον δέ, ὅπως στηρίξῃ τὴν πολιτικὴν ἀρετὴν ἐπὶ τῆς ἐλευθέρας ἠθικότητος·

Ὁ παῖς κατὰ τὴν ἀθηναϊκὴν ἀγωγήν, εἰσαχθεὶς μὲν ἐπισήμως εἰς τὴν οἰκίαν καὶ τυχὼν τοῦ ὀνόματος τὴν πέμπτην ἀπὸ τῆς γεννήσεως ἡμέραν (ἑορτὴ τῶν Ἀμφιδρομίων), ἐγγραφεὶς δὲ ἐν τῇ προσηκούσῃ φρατρίᾳ (ἑορτὴ τῶν Ἀπατουρίων), διετέλει μέχρι τοῦ 7ου ἔτους τυγχάνων ἐν τῇ οἰκίᾳ τῆς δεούσης ἐπιμελείας παρά τε τῆς μητρὸς αὐτοῦ, τῆς τιτθῆς καὶ τῆς τροφοῦ. Ἡ μήτηρ ἢ ἡ τιτθὴ ἀπασχόλουν τὸ παιδίον δι' ἀθυρμάτων, ἢ κατεπράϋνον αὐτὸ δι' αἰωρήσεως καὶ μελωδίας τινός·² ἅμα δ' ἐξυπνησάσης τῆς ἀντιληπτικῆς δυνάμεως, διηγοῦντο αὐτῷ μύθους καὶ ἀπολόγους.³ Τὴν ἐργασίαν τῆς τιτθῆς διεδέχετο τὸ ἔργον τῆς τροφοῦ, ἥτις καθῆκον εἶχε νὰ ἐξαγάγῃ τὸν παῖδα εἰς τὸ ὑπαιθρον καὶ νὰ κομίζῃ αὐτὸν εἰς τὸν τόπον, ἐν ᾧ ἐτελοῦντο ἑορταί.⁴ Ἀρχομένου δὲ ἡ λήγοντος τοῦ ἔκτου ἢ ἐβδόμου ἔτους τὴν τροφὸν διεδέχετο ἐν τῷ παιδαγωγικῷ ἔργῳ ὁ παιδαγωγός, ὅστις, ἐκ τῆς τάξεως τῶν δούλων ὢν, καθῆκον εἶχε νὰ παρακολουθῇ πάντοτε τὸ παιδίον, νὰ ἐπιτηρῇ τὰς πράξεις αὐτοῦ καὶ νὰ ὀδηγῇ αὐτὸ εἰς τὸ σχολεῖον τοῦ γραμματιστοῦ καὶ εἰς τὴν παλαίστραν τοῦ παιδοτρίβου,⁵ καὶ ἐντεῦθεν νὰ μεταφέρῃ αὐτὸ πάλιν σίκαδε ἐν ὀρισμένῃ ὥρᾳ.⁶ Τὰ διδασκαλεῖα, καίπερ ἰδιωτικά, ὑπήγοντο εἰς τὰς διατάξεις τῆς πολιτείας. Ταῦτα ἔπρεπε κατὰ νόμον νὰ ἀνοίγωσι μὲν μετὰ

1 Νεφ. 487.

2 «Ἐν ἀγκάλας ἀεὶ σείουσαι, καὶ οὐ σιγὴν, ἀλλὰ τινα μελωδίαν καὶ ἀτεχνῶς οἶον καταυλοῦσι τῶν παιδίων κλπ.» (Πλάτ. Νόμ. 7, 790).

3 Πλάτ. πολιτ. 2, 377.

4 Ἀριστ. πολιτ. 7, 16.—Στράβ. 13, 14, 623.

5 Πλάτ. Νόμ. 7, 801.

6 Πλάτ. Δύσ. σ. 223.

τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου, νὰ κλείωσι δὲ πρὸ τῆς δύσεως αὐτοῦ· κατὰ δὲ τὸν χρόνον, καθ' ὃν οἱ παῖδες ἦσαν ἐντὸς τῶν διδασκαλείων δὲν ἐπετρέπετο εἰς τὸν τυχόντα νὰ εἰσέλθῃ εἰς αὐτὰ πρὸς ἀποφυγὴν ἐνδεχομένων ἀτοπημάτων.¹

Ἐν τοῖς διδασκαλείοις ὁ παῖς ἠσχολεῖτο κατὰ πρῶτον περὶ τὴν μάθησιν τοῦ συλλαβίζειν ἢ συλλαβάζειν καὶ τὴν τῶν λέξεων ἀνάγνωσιν (γράμματα μακθάνειν)² τὴν δὲ γραφὴν ἐμάνθανε διὰ τῆς ὑποδειγματικῆς μεθόδου, χαρασσομένων ὑπὸ τοῦ γραμματιστοῦ γραμμῶν, καθ' ἃς ἐκεῖνος ὄφειλε νὰ διευθύνῃ τὰς ἑαυτοῦ γραμμάς.³ Τὰς γνώσεις ταύτας τοῦ τε ἀναγινώσκειν καὶ γράφειν ὄφειλον νὰ προσκτῶνται καὶ οἱ τῆς ὑποδεστέρας τάξεως παῖδες,⁴ οἱ μέλλοντες νὰ μετέλθωσι τὰς βαναύσους τέχνας, διότι νόμος ὑπῆρχεν ὑποχρεῶντων πάντα πολίτην ὅπως παράσχῃ τῷ υἱῷ αὐτοῦ τὴν ἀναγκαίαν σωματικὴν καὶ πνευματικὴν μόρφωσιν.⁵ Αἱ διδασκαλικαὶ μέθοδοι ἐν τῇ στοιχειώδει διδασκαλίᾳ, καὶ περ ἀτελεῖς κατ' ἀρχάς, σὺν τῷ χρόνῳ ἐγίνοντο τελειότεραι. Ἐν τῷ ἀναγινώσκειν ἐπεδιώκετο σαφὴς καὶ εὐκρινὴς ἀπαγγελία.⁶ Διηυκολύνετο δὲ ἡ ἀνάγνωσις διὰ τοῦ μελωδικοῦ ἤχου καὶ τοῦ ρυθμοῦ τῶν ἀναγινωσκομένων. Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν καὶ γραφὴν οἱ παῖδες ἐδιδάσκοντο μύθους, δι' ὧν εἰσήγοντο εἰς τὴν γνῶσιν καὶ τὸν σεβασμὸν τῆς θρησκείας. Μετὰ ταῦτα ἐδιδάσκοντο μουσικῆς φωνητικῆς τε (ᾄσμα) καὶ ὀργανικῆς (κιθάρα, λύρα), ἧς ἡ ἠθικὴ ἐπενέργεια πρῶτῳ ἀνεγνωρίσθη.⁷ Ἡ ἐν τῷ ἄδειν ἄσκησις ἦτο εἰς πάντας ἀπαραίτητος, καθ' ὅσον ἕκαστος ἔπρεπε νὰ ἦναι ἐπιτήδειος εἰς τὸ κοινωγεῖν τῶν τε παιάνων καὶ τῶν ὑπορχηματικῶν ᾄσμάτων κατὰ τὰς μεγά-

1 «Οἱ δὲ τῶν παιδῶν διδάσκαλοι ἀνοιγέτωσαν μὲν τὰ διδασκαλεῖα μὴ πρότερον ἡλίου ἀνιόντος, κλειέτωσαν δὲ πρὸ τοῦ ἡλίου δύοντος, καὶ μὴ ἐξέστω τοῖς ὑπὲρ τῶν παιδῶν ἡλικίαν οὔσιν εἰσιέναι. τῶν παιδῶν ἐνδον ἐόντων, ἐὰν μὴ υἱὸς διδασκάλου ἢ ἀδελφός ἢ θυγατρὸς ἀνῆρ. Ἐὰν δὲ τις παρὰ ταῦτ' εἰσῆθ' ἑσθ' ἄτιμω ζήμιοσθῶ κτλ.» (Αἰσχ. κατὰ Τιμάρχ. 12).

2 Πλάτ. Ἰππ. μ. σ. 285 Ἰππ. ἐλ. 368.

3 «Ὡσπερ οἱ γραμματισταὶ τοῖς μήπω δεινοῖς γράφειν τῶν παιδῶν ὑπογράφαντες γραμμάς τῇ γραφίδι οὕτω τὸ γραμματεῖον διδάσκει καὶ ἀναγκάζουσι γράφειν κατὰ τὴν ὑφήγησιν τῶν γραμμάτων κτλ.» (Πλάτ. Πρωτ. 326).

4 Ἀριστοφ. Ἰππ. 188.

5 Πλάτ. Κρίτ. 12. Νόμ. 7, 804. Αἰσχ. κατὰ Τιμάρχ. 138. Εὐριπ. Κύκλ. 375.

6 Σόλων παρὰ Δουκ. Ἄναχ. 21.

7 «οἱ τ' αὖ κιθαρισταὶ ἕτερα τοιαῦτα σωφροσύνης τε ἐπιμελοῦνται καὶ δῶν ἂν οἱ νέοι μηδὲν κακουργῶσι» (Πλάτ. Πρωτ. 326).

λας έορτάς. Μετά ταύτα εἶπετο ἡ διδασκαλία ἐν τοῖς πρώτοις στοιχείοις τῆς ἀριθμητικῆς,¹ μεθ' ἧς ὕστερον συνήπτετο καί τις διδασκαλία τῆς ἰχθυογραφίας ἢ γραφικῆς.² Ἐν τῇ ἀριθμητικῇ διδασκαλίᾳ πρὸς τοῖς ἄλλοις οἱ μαθηταὶ ἤσκούντο καὶ εἰς τὸ ἐπὶ δακτύλων ἀριθμεῖν, ὅπερ ἀπῆ- τεῖτο χάριν τῶν τοῦ κοινωνικοῦ βίου σκοπῶν.³

Μετὰ τὴν στοιχειώδη ταύτην διδασκαλίαν οἱ ὠριμώτερας ἡλικίας παῖ- δες, ἤτοι οἱ νεανίαι, μετελάμβανον ὑψηλοτέρου τινὸς βαθμοῦ διδασκα- λίας, ἧτοι ἤσκούντο εἰς τὴν ἀπομνημόνευσιν (ἀποστομίζειν) καὶ ἀπαγγε- λίαν ἐκλεκτῶν ποιητικῶν τεμαχίων.⁴ Ἐξελέγοντο δὲ ὡς τοιαῦτα ἐκ τε τοῦ ἑλληνικοῦ ἔπους⁵ καὶ τῆς διδακτικῆς ποιήσεως τοῦ Ἡσιόδου καὶ τῶν κυκλικῶν ποιητῶν.⁶ Ἐν δὲ τῷ ἀναγινώσκειν καὶ ἀπαγγέλλειν μεγίστη εἰδίδετο προσοχὴ εἰς τε τὴν ὀρθὴν προφορὰν (ὀρθοέπεια, ὀρθορρημοσύνη), τὸν κατάλληλον τονισμόν, τὴν ἄρσιν καὶ ταπείνωσιν τῆς φωνῆς, τὸν μελωδικὸν τόνον καὶ τὸν ρυθμόν.⁷ Οὐ μόνον δὲ ποιήματα, ἀλλὰ καὶ αὐ- τοὺς τοὺς νόμους ἐν ἀρχαιοτέρᾳ ἐποχῇ συνείθιζον οἱ παῖδες ν' ἀπομνη- μονεύωσιν.⁸ Εἰς τὸν κύκλον τῶν παιδικῶν ἀναγνωσμάτων εἰσῆχθησαν κατὰ μικρὸν οἱ μῦθοι τοῦ Αἰσώπου,⁹ αἱ εἰς τοὺς ἀρχαιοτάτους ποιητὰς ἀποδιδόμεναι ὑποθῆκαι, αἱ μυθικαὶ καὶ ἡρωϊκαὶ σκηναὶ¹⁰ καὶ ἕτερα ἠθικὰ συμβεβηκότα.

Ἡ δὲ ἠθικὴ τῶν ἐν Ἀθήναις παίδων ἀγωγή συνίστατο ἐν τῇ ἀναπτύξει

1 Λουκ. Ἀναχ. 21.

2 Πλάτ. πολ. 404.

3 Ἡρόδ. 2, 63.

4 «Παρατιθέασιν αὐτοῖς ἐπὶ τῶν βάθρων ἀναγινώσκειν ποιητῶν ἀγαθῶν ποιή- ματα καὶ ἐκμανθάνειν ἀναγκάζουσιν, ἐν αἷς πολλαὶ μὲν νοουθετήσεις ἐνεῖσι, πολ- λαὶ δὲ διέξοδοι καὶ ἔπαινοι καὶ ἐγκώμια παλαιῶν ἀνδρῶν ἀγαθῶν, ἵνα ὁ παῖς ζηλῶν μιμηταὶ καὶ ὀρέγηται τοιοῦτος γενέσθαι (Πλάτ. Πρωτ. 325).

5 «Ὁ πατήρ ὁ ἐπιμελούμενος ὅπως ἀνὴρ ἀγαθὸς γενοίμην ἠνάγκασέ με πάν- τα τὰ τοῦ Ὀμήρου ἔπη ἐκμαθεῖν καὶ νῦν δυναίμην ἂν Ἰλιάδα ὄλην καὶ Ὀδύσ- σεϊαν ἀπὸ στόματος εἰπεῖν» (Ξενοφ. Συμπ. 3, 5. Πρὸλ. καὶ Πλουτ. Ἀλικιδ. 7).

6 Λουκιαν. Ἀναχ. 21. Θεμιστ. Σοφ. 23, σ, 350.

7 Πλάτ. Κρατ. 424. Φαιδρ. 276.

8 Λουκ. Ἀναχ. 22.

9 Ἰσοκρ. εἰς Νικοκλ. I. Πλουτ. περὶ τοῦ πῶς δεῖ τῶν ποιητ. ἀκ. Λουκ. Ἀναχ. 21: «καὶ ἔργα παλαιὰ καὶ λόγους ὠφελίμους ἐν μέτροις κατακοσμήσαντες ὡς μᾶλλον μνημονεύοιεν, ῥαψώδοιεν αὐτοῖς.»

10 Λουκ. αὐτ.

καὶ προαγωγῇ τῆς τε σωφροσύνης καὶ κοσμιότητος,¹ ἦν οἱ παῖδες ὄφειλον καὶ ἐξωτερικῶς νὰ ἐπιδείκνυσι, περιπατοῦντες εὐσταλῶς καὶ μὴ κινουῦντες τῆδε κάκεισε τὰς χεῖρας, ἀλλ' ἔχοντες τὸν βραχίονα αὐτῶν ὑπὸ τὸ ἱμάτιον.²

Μετὰ τῆς λοιπῆς παιδεύσεως ἔβαινε παραλλήλως καὶ ἡ σωματικὴ τῶν παιδῶν ἀσκήσις.³ Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν προηγουντο αἱ εὐκολώτεραι ἀσκήσεις, οἷον ὁ σφαιρισμὸς,⁴ εἶτα δὲ αἱ δυσκολώτεραι, οἷα ἡ πάλη καὶ τὰ μέρη τοῦ πεντάθλου. Ἐν τῇ πυγμαίῃ καὶ τῷ παγκρατίῳ πιθανῶς μετὰ τὸ 12ον τῆς ἡλικίας ἔτος ἤσκουντο οἱ παῖδες. Ἐγυμνάζοντο δὲ οἱ μὲν παῖδες ἐν τῇ *καλαίστρᾳ* τοῦ παιδοτρίβου, οἱ δὲ πρεσβύτεροι ἐν τοῖς γυμνασίοις. Τὴν δὲ ἐν τοῖς γυμνασίοις ἐπιτήρησιν τῶν ἡθῶν ἤσαν ἐπιτετραμμένοι πλὴν τῆς ἐξ Ἀρείου Πάγου Βουλῆς, τοῦ ἀνωτάτου τῶν ἡθῶν ἐπισκόπου, οἱ κοσμήτορες καὶ οἱ σωφρονισταὶ καὶ οἱ τὰ γυμνάσια διευθύνοντες γυμνασιάρχαι.

Ἐν ταῖς σωματικαῖς ἀσκήσεσι κατατακτέα ἦ τε *κολύμβησις*, εἰς ἣν πρῶίμως ἤσκουντο καὶ περὶ πολλοῦ ἐποιοῦντο οἱ τῶν Ἀθηναίων παῖδες,⁵ καὶ ἡ *ὄρχηστική*, ἡ παρέχουσα χάριν εἰς τὰς κινήσεις τοῦ σώματος.⁶ Ἐν δὲ τῇ ἐφηβικῇ ἡλικίᾳ ἐγυμνάζοντο τὰ τῶν Ἀθηναίων τέκνα ἐν τε τῇ *ὀπλομαχικῇ* καὶ *ἰππικῇ*, ὅπως ἀποβῶσιν ἀξιόλογοι ἀμύντορες καὶ *πράγμαχοι* τῆς πολιτείας, τινὰ δὲ μετὰ τὸν πελοποννησιακὸν πόλεμον καὶ ἐν τῇ τοῦ πολέμου *τακτικῇ*.⁷

Ἀπὸ τοῦ πελοποννησιακοῦ πολέμου καὶ ἐφεξῆς εἰς μὲν τὰ τῆς σωματικῆς ἀγωγῆς ἀρχαῖα στοιχεῖα ὀλίγα νέα προσετέθησαν, τούναντίον δὲ πῶξήθησαν τὰ τῆς πνευματικῆς ἀγωγῆς τῶν νέων ἐκείνων, ὧν αἱ ἐξωτερικαὶ σχέσεις ἀπήτουν καὶ συνεχώρουν ὑψηλοτέραν τινὰ διαμόρφωσιν. Οἱ γραμματικοὶ ἤρξαντο ἤδη νὰ περιλαμβάνωσιν εἰς τὸν κύκλον τῆς διδα-

1 *Αισχ.* κατὰ Τιμάρχ. 7. κατὰ Κτησιφ. 232. Ἴσοκρ Πλαταίχ. 9. Πλάτ. Χάρμ. 459, Πρωταγ. κ. 13. 45. Πλάτ. Νόμ. 3,698.

2 *Αισχ.* κατὰ Τιμ. 26.

3 Ἀριστοτ. πολιτ. 8, 4.

4 Ὅποταν δὲ εἰς τὴν ἐπταετίαν ἀφίκηται, πολλοὺς πόνους διαντλήσαν, παιδαγωγοὶ καὶ γραμματισταὶ καὶ παιδοτρίβαι τυραννοῦντες. (Πλάτ. Ἀξίολχ. 366).

5 Ἐντεῦθεν τὸ τῆς παροιμίας «μῆτε νεῖν μῆτε γράμματα» ἐπὶ τῶν ἀμαθῶν ταῦτα γὰρ παιδιόθεν ἐν Ἀθήναις ἐμάνθανον. (Διογενιαν. 6. 56).

6 Περὶ Ὀρχήσεως καθόλου καὶ ἰδίᾳ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἑλλησιν ἐγράψαμεν ἰδίαν πραγματείαν ἐν Εὐαγγ. Κήρ. τοῦ 1870 σ. 443.

7 Πλάτ. Λάχ. σ. 185. Ἀξίολχ. 366. Ξενοφ. Ἀπομν. 4. 2.

σκαλίας αὐτῶν οὐ μόνον τὴν ῥητορικὴν καὶ ποιητικὴν, ἀλλὰ καὶ φιλοσοφικά τινα ἀντικείμενα.¹ Οἱ δὲ ὠριμώτεροι νέοι, καὶ δὴ οἱ μείζονος γλιχόμενοι παιδεύσεως, ἐδιδάσκοντο πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ γεωμετρίαν, ἀστρονομίαν καὶ γεωγραφίαν,² εἰ καὶ γεωγραφικοὶ πίνακες ὑπῆρχον ἤδη πρῶτως ἐγνωσμένοι καὶ εἰσηγμένοι.³ Κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Ἀριστοτέλους εἰς τὸν κύκλον τῶν διαμορφωτικῶν μέσων προσελήφθη καὶ τελειότερα τινε γραφικῆ, ἀγούσα πρὸς τὴν ζωγραφικὴν.⁴ Τέλος προέβησαν οἱ σοφισταὶ μετὰ τῆς πολυτελοῦς αὐτῶν διδασκαλίας ἔν τε τῇ πολιτικῇ τέχνῃ, τῇ διαλέκτικῃ καὶ ῥητορικῇ.⁵ Ταύτης ὁμῶς τῆς διδασκαλίας μετείχον μόνον οἱ υἱοὶ τῶν πλουσίων καὶ ἐπιφανῶν ἀνδρῶν, οἱ προπαρασκευαζόμενοι εἰς ἔνδοξον καὶ λαμπρὸν στάδιον.

Αἱ θυγατέρες τῶν Ἀθηναίων εἶχον περιορισμένην τινὰ μόρφωσιν καὶ λίαν ἀτελεῖς γνώσεις. Πᾶσα ἡ μόρφωσις αὐτῶν ἐστηρίζετο μᾶλλον ἐπὶ τινος μεμετρημένης ἀνατροφῆς καὶ ὁδηγίας πρὸς πᾶν τίμιον καὶ ὀρθὸν καὶ ἀγαθὸν ἢ ἐπὶ τῆς παιδείας. Καὶ περὶ αὐτῆς δὲ τῆς οἰκιακῆς διατάξεως καὶ οἰκονομίας αἱ πλείστα αὐτῶν ὀλίγα ἐγίνωσκον, ἐμάνθανον δὲ τὰ πλείστα μετὰ τὸν γάμον παρὰ τοῦ ἀνδρὸς αὐτῶν.⁶ Ἡ περιορισμένη δὲ αὕτη τῶν γυναικῶν ἀνατροφή ἦτο ἀνάλογος πρὸς τὴν μικρὰν ἀξίαν, ἣν αὐταὶ εἶχον παρὰ τε τοῖς Ἀθηναίοις καὶ πᾶσι σχεδὸν τοῖς λοιποῖς Ἑλλησιν, οἵτινες παρὰ τῆς γυναικός, ἐν τῇ γυναικωνίτιδι ὡς τὰ πολλὰ διατελούσης, ἀπῆτουν *σιγῆν*, *σωφροσύνην* καὶ *οἰκονομίαν*.⁷

Ἡ ἐν Ἀθήναις σολώνειος ἀγωγή, εὐκαμπτοτέρα οὖσα τῆς ἐν Σπάρτῃ λυκουργείου καὶ μείζονα ἐλευθερίαν παρασχοῦσα εἰς τὸ ἄτομον, ταχύτερον ἀπεσβέσθη, ἐκλιποῦσα μετὰ τῆς ἠθικῆς, ἥς τὰ θεμέλια ὑπέσκαψαν οἱ σοφισταί.

Μετὰ τὸ τέλος τοῦ καταστρεπτικοῦ πελοποννησιακοῦ πολέμου, διαφθαρέντων τῶν ἠθῶν, φοβερῶτατον κατηνέχθη τραῦμα κατὰ τῆς καθόλου ἀγωγῆς· τὸ δὲ ἰδανικὸν τῆς *καλοκάγαθίας* κατὰ μικρὸν διστρέφη ἢ ἀ-

1 Πλάτ. Ἐραστ. 132.

2 Ἀριστοφ. Νεφ. 204. Πλάτ. Πρωτ. 348. Θεαιτ. 145, 146. Πολιτ. 266.570. Φιλῆβ. 56. Ἀξιόχ. 366.

3 Ἡροδ. 5, 49. Ἀριστοφ. αὐτ. Πλουτ. Θεσ. 4,

4 Ἀριστοτ. πολιτ.

5 Πλάτ. πολιτ. 7, 524. Ἀριστ. ἠθ. 9, 1. Θεμιστ. Σοφιστ. 23, σ. 350.

6 Ξενοφ. Οἶκον. 7, 5.

7 Λυσ. κατὰ Ἐρατ. 8, 9, 10, 11.

πώλετο οὐ μόνον παρὰ τοῖς Ἀθηναίοις, ἀλλὰ καὶ παρὰ πᾶσι τοῖς Ἑλλησιν.

Περιγράψαντες ἐν τῇ τῶν Σπαρτιατῶν καὶ Ἀθηναίων ἀγωγῇ τὸν παρὰ πᾶσι σχεδὸν τοῖς Ἑλλησιν ἐπικρατοῦντα τρόπον τῆς παιδαγωγικῆς ἐνεργείας, μεταβαίνομεν νῦν εἰς τὴν ἐκθεσιν τῶν παιδαγωγικῶν συστημάτων καὶ θεωριῶν τῶν διαπρεπεστάτων τῆς Ἑλλάδος φιλοσόφων καὶ παιδαγωγῶν, ἧτοι τοῦ Πυθαγόρου, Σωκράτους, Πλάτωνος, Ἀριστοτέλους καὶ Πλουτάρχου.

5. Πυθαγόρας (570—490; π. X.).

Πυθαγόρας ὁ φιλόσοφος ἐγεννήθη ἐν Σάμῳ, νήσῳ ἰωνικῇ. Κατὰ τὰς περὶ αὐτοῦ εἰδήσεις, ὧν πλείσται εἶναι μυθώδεις, τῆς πρώτης παιδεύσεως ἔτυχε παρὰ τοῖς φιλοσόφοις Βίαντι καὶ Θάλητι· τὰς δ' ἐντεῦθεν πορισθείσας γνώσεις ἐπηύξησε περιηγησάμενος διαφόρους χώρας καὶ ἰδίως τὴν Αἴγυπτον, ἐνθα ἐδιδάχθη τὴν σοφίαν τῶν ἱερέων. Ἐν ἔτει 520 ἀφίκετο εἰς Κρότωνα, ἀποικίαν δωρικὴν τῆς κάτω Ἰταλίας. Ἐνταῦθα ἰδρύσατο τὸν «*πυθαγόρειον καλούμενον δεσμόν*», ἧτοι ἠθικὴν τινα καὶ πολιτικὴν κοινωνίαν, ἧτις, ἐρειδομένη ἐνθεν μὲν ἐπὶ τῆς ἁρμονίας τοῦ γνωστικοῦ, συναισθητικοῦ καὶ ὀρεκτικοῦ, ἐνθεν δὲ ἐπὶ τῆς εὐσεβείας καὶ τῆς ἠθικῆς, ἐσκοπεῖ ν' ἀποτελέσῃ οἰκογένειάν τινα μεγάλην.

Ὁ πυθαγόρειος δεσμὸς διηρεῖτο εἰς τρία τμήματα. Καὶ τὸ τὸ μὲν πρῶτον τμήμα περιελάμβανε τοὺς ὑπὸ δοκιμασίαν διατελοῦντας. Πάντα νέον, ἐπιθυμοῦντα νὰ μετάσχῃ τῆς κοινότητος ταύτης, καθυπέβαλλεν ὁ Πυθαγόρας εἰς δοκιμασίαν. Καὶ πρῶτον μὲν ἐξητάζετο ἡ σωματικὴ αὐτοῦ κατάστασις. εἶτα δὲ ἡ πνευματικὴ. Μεγάλῃ δὲ προσοχῇ ἐδίδετο εἰς τὴν ἠθικὴν κατάστασιν τοῦ παραδεκτέου νέου, ἰδίως δὲ ἐσκοπεῖτο ἂν ὁ νέος ἦτο ἀπηλλαγμένος τῆς *κεροδοξίας*, *πλεονεξίας* καὶ *ἀκρατείας*, ἃς ὁ Πυθαγόρας ἐθεώρει ὡς μέγιστα κωλύματα πρὸς τὴν ὑψηλοτέραν καὶ εὐγενεστέραν πνευματικὴν μόρφωσιν καὶ διάπλασιν. Τὸ δὲ δεύτερον τμήμα περιελάμβανε τοὺς νέους ἐκείνους, οἵτινες δοκιμασθέντες ἐθεωροῦντο ἄξιοι νὰ μαθητεύσωσι παρὰ τῷ Πυθαγόρῳ. Οὗτοι, εἰς πενταετῆ σιωπὴν καθυποβαλλόμενοι, διὸ καὶ *σιωπῶντες* καλούμενοι, ὤφειλον μόνον νὰ ἀκροῶνται τοῦ ἐκ τοῦ ἀφανοῦς διδάσκοντος Πυθαγόρου, μηδεμίαν ἐρώτησιν ἀπευθύνοντες. Ὁ ἀπεριόριστος πρὸς τὸν διδάσκαλον σεβασμὸς ἐχρησίμειεν ὡς κύρος περὶ τῆς ἀληθείας τῶν λεγομένων (*αὐτὸς ἔφα*). Τὸ δὲ τρίτον τμήμα περιελάμβανε τοὺς ἐσωτερικοὺς καλουμένους μαθητάς, τοὺς εὐδοκίμως

διανύσαντας τὸν πενταετῆ τῆς σιωπηλῆς ἀκροάσεως χρόνον. Οὗτοι «ἐντὸς ἑσινδόνος ἐπήκουον τοῦ Πυθαγόρου μετὰ τοῦ καὶ βλέπειν αὐτόν»¹ καὶ ἐδιδάσκοντο ὑψηλότερα μαθήματα, ἧτοι μαθηματικά, ἀστρονομικά, φιλοσοφικά καὶ ἰατρικά· τὸ δὲ μάθημα τῆς ῥητορικῆς ἀπεκλείετο. Εἰς τοὺς ἐσωτερικοὺς τούτους μαθητὰς ἐπετρέπετο οὐ μόνον νὰ καταγράψωσι τὰ διδασκόμενα, ἀλλὰ καὶ νὰ ἐκθέτωσι τὰς ἑαυτῶν ἰδέας καὶ νὰ ζητῶσι τὴν λύσιν τῶν ἀποριῶν αὐτῶν παρὰ τοῦ διδασκάλου.

Κοινοβιακὴ δίαίτια, κοιναὶ τράπεζαι καὶ κοινοκτημοσύνη συνέδεον τὰ μέλη τοῦ πυθαγορείου δεσμοῦ εἰς οἰκογένειάν τινα μεγάλην, ἧς ἀρχηγὸς ἦτο αὐτὸς ὁ Πυθαγόρας. Ὁ φιλόσοφος οὗτος ἐσπούδαζεν ὅπως ἀναμορφώσῃ τὸν ἠθικὸν βίον τῶν ἀνθρώπων διὰ τῆς θρησκείας· τούτου ἕνεκα ἅπασα ἡ διδασκαλία αὐτοῦ ὡς καὶ ἅπας ὁ ἐσωτερικὸς τοῦ δεσμοῦ τούτου βίος ἔφερε χαρακτῆρα θρησκευτικόν. Ἄμα τῇ ἡμέρᾳ ἐγένετο προσευχή, τὸ δὲ ἐσπέρας πρὸ τοῦ ὕπνου ἰδία τῶν πράξεων ἐξέλεγξις.² Καὶ τὴν μὲν πρῶταν ἡσχολοῦντο οἱ μαθηταὶ περὶ τε τὴν ἀκρόασιν καὶ τὴν μελέτην τῶν σπουδαιοτέρων μαθημάτων, μεθ' ἧς ἀνεπαύοντο ἐπὶ μικρόν· εἶτα περιπατοῦντες ἐδιδάσκοντο· μετὰ δὲ ταῦτα ἐγυμνάζοντο καὶ μετὰ τὴν σωματικὴν ἀσκήσιν ἠρίστων, μέλιτος ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον γευόμενοι· τὸν δὲ μετὰ μεσημβρίαν χρόνον ἐδαπάνων εἰς ὑποθέσεις δημοσίας ἢ ἰδιωτικὰς, εἰς ἀμοιβαίας ἀνακοινώσεις, εἰς λούσεις καὶ θρησκευτικὰς ἀσκήσεις καὶ εἰς τὸν δεῖπνον, ὅτε ἔτρωγον ἄρτον ἐκ κέγχρων, ἢ μάζαν, λάχανα ἐφθὰ καὶ ὠμά, σπανίως δὲ κρέας ἱερῶν θυσίμων, καὶ τοῦτο οὐδ' ἐκ παντὸς μέρους, οἴνου δὲ καὶ κυάμων ἀπέχοντο.³ Ἄπαντες οἱ συνδιαιτώμενοι συνεδέοντο διὰ φιλίας καὶ ἀμοιβαίου σεβασμοῦ. Τῆς πυθαγορείου διδασκαλίας δὲν ἀπεκλείοντο αἱ γυναῖκες, παρ' ὧν ἀπῆρτεῖτο εὐσέβεια, πίστις συζυγική, πραότης, ὑπομονὴ καὶ τέκνων ἐπιμέλεια. Ὁ Πυθαγόρας διὰ τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ ἐπέδιδωκεν οὐ μόνον τὴν ἠθοποίησιν τῆς κοινωνίας, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀναμόρφωσιν τῆς πολιτείας ἐπὶ τὸ ἀριστοκρατικώτερον.

Ὁ Πυθαγόρας κατὰ τὰς πληροφορίες τῶν ἑαυτοῦ ὀπαδῶν ἐν ταῖς παιδαγωγικαῖς αὐτοῦ ἐνεργείαις ὠρμάτο ἀπὸ τῆς θεωρίας ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἀτελής καὶ ὅτι ἔχει κλίσιν πρὸς τὸ κακόν. Πρὸς τελειοποίησιν δὲ αὐ-

¹ Ἰαμβλ. ἐν βίῳ Πυθαγ., κεφ. 47.

² «Μηδ' ὕπνον μαλακοῖσιν ἐπ' ὄμμασι προσδέξασθαι, πρὶν τῶν ἡμερινῶν ἔργων τρίς ἕκαστον ἐπελθεῖν· πῆ παρέβην; τί δ' ἔρεξα; τί μοι θεόν οὐκ ἐτελέσθη;» Μορφωρ. ἐν 6. Πυθ. 40.

³ Περφυρ. αὐτ. 34 κεφ.

τοῦ καὶ ἀποτροπὴν ἀπὸ τοῦ κακοῦ ἀναγκαιοτάτην ἐθεώρει τὴν ἀγωγήν.

Ὁ τελικὸς σκοπὸς τῆς ἀγωγῆς ἦτο κατὰ Πυθαγόραν ἡ ἀρετὴ· αὕτη δὲ ἐνέκειτο ἐν τῇ ἁρμονίᾳ ἤτοι τῇ ἁρμονίᾳ τοῦ σώματος καὶ τοῦ πνεύματος· τῇ ἁρμονίᾳ τοῦ γνωστικοῦ, συναισθητικοῦ καὶ ὀρεκτικοῦ· τῇ ἁρμονίᾳ μεταξὺ γονέων καὶ τέκνων· τῇ ἁρμονίᾳ μεταξὺ μαθητῶν καὶ διδασκάλων· τῇ ἁρμονίᾳ μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων διὰ τῆς πρὸς ἀλλήλους ἀγάπης καὶ τῆς φιλίας· τῇ ἁρμονίᾳ τέλος μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν θεῶν διὰ τῆς θρησκείας. Πρὸς ἐπιτυχίαν ὁμοῦ τῆς ποικίλης ταύτης ἁρμονίας, ἦτοι πρὸς ἀποτελέσιν ἐναρέτου ἀνθρώπου, ἀνάγκη εἶναι ὅπως ἐπενεργήσῃ ἡ ἀγωγή ἐπὶ τε τὸ σῶμα, τὸν νοῦν καὶ τὸν θυμὸν τοῦ ἀνθρώπου, ἦτοι ἀναγκαῖα εἶναι ἡ σωματικὴ, διανοητικὴ καὶ ἠθικὴ ἀγωγή.

Καὶ ἡ μὲν σωματικὴ ἀγωγή κατὰ Πυθαγόραν προὔτιθετο ἔνθεν μὲν ὅπως καταστήσῃ τὸ σῶμα τῶν γυμναζομένων ἰσχυρόν, ὑγιὲς καὶ ἐπιτήδειον εἰς τὰς τοῦ βίου ἐργασίας· ἔνθεν δὲ ὅπως καθυποβάλλῃ αὐτὸ ὑπὸ τὰς διατάξεις τῆς ψυχῆς, κανονιζομένων τῶν σωματικῶν ὀρέξεων διὰ τῆς μετριότητος καὶ τῆς λογικῆς διαίτης. Ἡ δὲ διανοητικὴ ἀγωγή σκοπὸν ἐπέδιωκε τὴν τε ἀνάπτυξιν τοῦ νοῦ διὰ τῆς γνώσεως καὶ τῆς ἐπιστήμης, καὶ τὴν πρὸς τὴν σοφίαν ὁδηγίαν αὐτοῦ. Ἡ σοφία κατὰ Πυθαγόραν ἐλευθεροῖ μὲν τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα διὰ τῶν διδαγμάτων αὐτῆς ἀπὸ τοῦ δεσποτικοῦ ζυγοῦ τῶν τε ἐπιθυμιῶν καὶ τῆς αἰσθητικότητος, ἄγει δὲ αὐτὸ εἰς τὴν θεῖαν ἐξομοίωσιν καὶ καθιστᾷ ἄξιον τῆς μετὰ τῶν θεῶν ἀναστροφῆς καὶ τῆς μετ' αὐτῶν αἰωνίας καὶ ἁρμονικῆς διαβιώσεως. Ἡ ἐπιστημονικὴ καὶ φιλοσοφικὴ μόρφωσις ἀποτελεῖ τὸ ὑψιστον τῆς ἀγωγῆς σημεῖον, ἡ δὲ γυμναστικὴ καὶ μουσικὴ ἀποτελοῦσι τὰ μέσα πρὸς τὸν ὑψιστον σκοπὸν. Ἡ δὲ ἠθικὴ ἀγωγή ἀπέβλεπεν εἰς τὸ νὰ ἐξημερώσῃ τὴν καρδίαν τοῦ ἀνθρώπου, νὰ ἐμποδίσῃ τὰς ἐκρήξεις τῶν ὀρμῶν καὶ καταστήσῃ αὐτὸν ἐπιδεκτικὸν τῶν ὑψηλοτέρων συναισθημάτων. Τούτου ἕνεκα ἀπηγόρευε μὲν ὁ Πυθαγόρας τὴν θηρευτικὴν, ὡς ἐξαγριοῦσαν τὸν ἄνθρωπον, συνίστα δὲ τὴν μουσικὴν ὡς μέσον καταλληλότατον πρὸς καταπράυνσιν τῆς καρδίας. Ἐκ τῆς αὐτῆς αἰτίας ὀρμώμενος ὁ Πυθαγόρας προὔτιμα τὴν λύραν τοῦ ἀύλου, τοῦ μὴ κατευνάζοντος, ἀλλὰ μᾶλλον ἐξεγείροντος τὰ πάθη.

Ὡς γενικὰ παιδαγωγικὰ μέσα ἐθεώρει ὁ Πυθαγόρας τὴν ἄσκησιν, τὴν φιλίαν, τὸ παράδειγμα καὶ τὴν διδασκαλίαν. Πρὸς ἐπιτυχίαν δὲ τῆς διδασκαλίας ἐθεώρει ἀναγκαῖας τὴν ὀξείαν ἀντιληπτικότητα καὶ μνήμην τοῦ διδασκομένου· τὴν δὲ φιλοδοξίαν, ὡς διαρρηγνύουσαν τὴν μεταξὺ

τῶν μαθητῶν ἄρμονίαν, ἀπεδοκίμαζεν ὁ Πυθαγόρας ἔν τε τῇ ἀγωγῇ καὶ τῇ διδασκαλίᾳ.

Τὸν οἰκογενειακὸν βίαν ἐθεώρει ὁ Πυθαγόρας ὡς ἱερόν· τὴν δὲ σωφροσύνην καὶ ἐν αὐτῷ τῷ γάμῳ ἐθεώρει ὡς τὴν σπουδαιοτάτην τῶν ἀρετῶν.¹ Τὴν αἰτίαν τῆς τῶν κακῶν ἀνθρώπων πληθύσεως ἀπέδιδεν ὁ Πυθαγόρας εἰς τὴν χρῆσιν τῶν σωματικῶν ἡδονῶν καὶ καθόλου εἰς τὴν κακὴν ἀγωγὴν.

Τὸ παιδαγωγικὸν σύστημα τοῦ Πυθαγόρου, ἐν ᾧ συνάπτεται μετὰ τῆς θεωρίας καὶ ἡ πράξις, στηρίζεται μὲν ἐπὶ τοῦ παιδαγωγικοῦ τρόπου τῶν Δωριέων, δὲν περιορίζεται ὁμοῦ καὶ ἐντὸς αὐτοῦ. Ὁ Πυθαγόρας, πόρρω ἀπέχων τοῦ νὰ ρυθμίσῃ τὴν ἀγωγὴν τῶν νέων πρὸς τὰς ἀνάγκας τῆς πολιτείας, ἐσπούδαζε μᾶλλον νὰ ρυθμίσῃ τὴν πολιτείαν πρὸς τὴν ὑπ' αὐτοῦ τελουμένην ἀγωγὴν. Ὁ ἀριστοκρατικὸς ὁμοῦ χαρακτήρ, ὃν ἔφερε τὸ πυθαγόρειον διδασκαλεῖον (*ἰμακόμειον*), ἐπήνεγκεν οὐ μόνον τὴν διάλυσιν τούτου, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐξορίαν τοῦ ἰδρυτοῦ ἐν τινι συμβάσῃ ἐν Κρότωνι στάσει, καθ' ἣν οἱ δημοκρατικοὶ ὑπερίσχυσαν τῶν ἀριστοκρατικῶν.

Παιδαγωγικὸν χαρακτῆρα φέρουσι τὰ εἰς τὸν Πυθαγόραν ἀποδιδόμενα χρυσᾶ ἔπη ὡς καὶ τὸ «*Περὶ τῆς τοῦ παντὸς φύσεως*» σύγγραμμα, τὸ εἰς τὸν πυθαγόρειον Ὁκελλον (490 π. Χ.) ἀναφερόμενον.

¹ «*Μόνης τῶν ἀρετῶν ταύτης (τῆς σωφροσύνης) καὶ παιδῶν καὶ παρθένων καὶ γυναικῶν καὶ τῆ τῶν πρεσβυτέρων τάξει ἀντιποιεῖσθαι προσήκει, καὶ μάλιστα τοὺς νεωτέρους· ἔτι δὲ μόνην αὐτὴν ἀποφαίνων (ὁ Πυθαγόρας) περιειληφέναι καὶ τὰ τοῦ σώματος ἀγαθὰ καὶ τὰ τῆς ψυχῆς, διατηροῦσαν τὴν υἰγίειαν καὶ τὴν τῶν βελτίστων ἐπιτηδευμάτων ἐπιθυμίαν.*» (Ἰαμβλ. αὐτ. 44).

(ἔπεται συνέχεια).

ΑΡΙΣΤΕΙΔΗΣ ΣΠΑΘΑΚΗΣ.